

Bogdan Micu

Radu Slăvoiu

Andrei Zarafiu

Procedură penală

Ediția a 2-a

Editura
Stamangiu
2024

Capitolul al IV-lea. Judecata

Secțiunea 1. Dispoziții generale

Subsecțiunea 1. Noțiune, limitele fazei de judecată și principiile judecătii

§1. Noțiune

Judecata, ca etapă distinctă a procesului penal, este considerată în literatura de specialitate^[1] ca fiind faza centrală și cea mai importantă, având drept obiect soluționarea definitivă a cauzei penale.

Judecata este cea de-a treia fază a procesului penal, în care, pe baza unui material probator preconstituit și verificat în procedura de cameră preliminară și, în subsidiar, completat de către instanța de judecată prin activitatea sa nemijlocită, persoana trimisă în judecată este trasă sau nu la răspundere penală. Dacă în faza camerei preliminare se verifică legalitatea acuzației pe care procurorul o aduce inculpatului (prin verificarea legalității actelor de urmărire penală și a administrării probelor în această fază procesuală), în cursul judecătii instanța analizează *temeinicia acuzației*, tranșând conflictul de drept penal născut ca urmare a comiterii infracțiunii. Instanța de judecată stabilește în mod definitiv dacă fapta există sau nu, dacă constituie ori nu infracțiune și ce infracțiune, dacă a fost comisă de inculpat, dacă subzistă impedimente în tragerea acestuia la răspundere penală, pentru ca în final să dispună condamnarea inculpatului, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei ori, după caz, încetarea procesului penal sau achitarea inculpatului.

În cursul judecătii nu se mai procedează la verificări de legalitate asupra urmăririi penale, întrucât acestea au fost deja efectuate de judecătorul de cameră preliminară, care a decis în mod definitiv și cu autoritate de lucru judecat care acte de urmărire penală și probe administrate de organele de urmărire penală sunt legale și care nu, acestea din urmă fiind anulate sau, după caz, excluse. Instanța de judecată va analiza cauza în fond având ca premisă cadrul procesual fixat în camera preliminară, astfel că, spre exemplu, nu va avea în vedere probele invalidate în cursul celei de-a doua faze a procesului penal, neputând să revină asupra deciziei de excludere a lor; corelativ, instanța – în principiu^[2] – nici nu poate ignora probele menținute de judecătorul de cameră preliminară, considerându-le nelegale.

---

^[1] A. CRIȘU, A. ZARAFIU, A. CIOBANU, *Drept procesual penal. Curs selectiv pentru licență. Teste grilă*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 143; I. NEAGU, A. CRIȘU, A. ZARAFIU, A. CIOBANU, *Drept procesual penal. Curs selectiv pentru licență*, ed. a 2-a, Ed. All Beck, București, 2004, p. 134; I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 176.

^[2] Situațiile de excepție au fost analizate în capitolul al III-lea – „Camera preliminară” din această parte a prezentei lucrări.

Apreciem că judecata constituie *activitatea principală a procesului penal*, deoarece numai pe baza celor discutate și probate în ședința de judecată se poate întemeia convingerea judecătorilor asupra vinovăției sau nevinovăției inculpaților, convingere care apoi va fi concretizată în soluția pronunțată prin hotărârea judecătorească.

În *sens restrâns*, prin judecată se înțelege operațiunea logică prin care completul de judecată soluționează cauza penală, ca urmare a sesizării sale în condițiile legii. În *sens larg*, prin judecată se înțelege cea de-a treia fază a procesului, alcătuită dintr-un ansamblu de activități desfășurate, în principal, de instanța de judecată, cu participarea activă a procurorului și a părților asistate de apărători, având drept finalitate aflarea adevărului cu privire la fapta și inculpatul cu care instanța a fost sesizată. Legea are în vedere, cu precădere, această din urmă accepțiune a termenului; spre exemplu, art. 349 alin. (1) din Codul de procedură penală arată că instanța de judecată soluționează cauza cu garantarea respectării drepturilor subiecților procesuali și asigurarea administrării probelor pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a legii.

Judecata are *două funcții judiciare*:

a) *funcția judiciară principală* este cea a judecării propriu-zise a cauzei, în complet legal constituit;

b) *funcția judiciară subsidiară/secundară* este cea de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale, întrucât, în cursul judecării, instanța de judecată se pronunță și asupra măsurilor de prevenție sau măsurilor asigurătorii.

§2. Limitele fazei de judecată

Ca *regulă, limita inițială* a fazei de judecată este determinată de încheierea de începere a judecării [spre exemplu, dacă judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală sau exclude una ori mai multe probe administrate, se pronunță o *încheiere*, prin care se dispune începerea judecării; atunci când judecătorul de cameră preliminară dispune restituirea cauzei la parchet pentru oricare dintre motivele prevăzute de art. 346 alin. (3) din Codul de procedură penală, iar în urma contestației completul de 2 judecători de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară admite contestația, desființează încheierea atacată și dispune, *prin încheiere*, începerea judecării].

Instanța, în cazul acesta, este sesizată, ca act principal de sesizare, prin rechizitoriul întocmit de procuror, încheierea de începere a judecării reprezentând actul subsidiar de sesizare, dar în același timp o condiție *sine qua non* pentru trecerea în a treia fază a procesului penal.

În condițiile în care obiectul judecării este stabilit prin rechizitoriu, dar în lipsa încheierii judecătorului de cameră preliminară nu se poate începe judecata, trebuie să apreciem că, în prezent, pentru începerea judecării sunt necesare două acte de dispoziție: *rechizitoriul*, prin care procurorul dispune trimiterea în judecată, și *încheierea* pronunțată de judecătorul de cameră preliminară, de începere a judecării,

care, pe de o parte, validează rechizitoriul, iar, pe de altă parte, poate să excludă anumite acte sau probe ale urmăririi penale și poate să limiteze, într-o anumită măsură, obiectul judecății. Prin urmare, cadrul judecății este fixat de *ambele* acte procesuale amintite; instanța de judecată cunoaște fapta cu care este sesizată și pe inculpat din cuprinsul rechizitoriului, iar pe baza încheierii definitive de începere a judecății determină care sunt probele și actele de urmărire penală valide în dosar și care sunt cele de care nu va ține cont (probele excluse și actele anulate).

Instanța poate fi sesizată, în prezent, fie prin aceste două acte (rechizitoriu și încheiere de începere a judecății), fie prin *acordul de recunoaștere a vinovăției*, caz în care lipsește procedura de cameră preliminară și vorbim despre o sesizare directă a instanței de judecată cu acordul de recunoaștere a vinovăției. De asemenea, cauza poate ajunge în faza judecății și ca urmare a admiterii, de către judecătorul de cameră preliminară, a unei plângeri împotriva soluției de clasare și dispunerii, de către același judecător, a începerii judecății, în condițiile art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) din Codul de procedură penală (cu precizarea că, și în acest caz, faza camerei preliminare lipsește).

Așadar, prin *excepție*, limita inițială a fazei de judecată poate fi determinată și de:

- *acordul de recunoaștere a vinovăției*;
- *încheierea prin care, în cauzele în care s-a pus în mișcare acțiunea penală, judecătorul de cameră preliminară admite plângerea împotriva soluției de clasare, desființează această soluție și dispune începerea judecății.*

Limita finală a fazei de judecată este reprezentată de hotărârea definitivă prin care se rezolvă fondul cauzei. Aceasta poate fi o sentință sau o decizie. Precizăm că există și hotărâri definitive care nu rezolvă fondul cauzei, cum ar fi hotărârea de dezinvestire în cazul declinării de competență.

Cu titlu de excepție, această limită finală poate fi depășită în cazul exercitării căilor extraordinare de atac (recurs în casație, contestație în anulare, revizuire și redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate).

§3. Principiile fazei de judecată

Dacă în cursul urmăririi penale este reglementată doar parțial lipsa de publicitate, celelalte trăsături nemaigăsindu-și locul în actuala reglementare, în cursul judecății asistăm, ca și în vechea reglementare, la enunțarea expresă a celor patru principii, și anume:

- a) publicitatea;
- b) nemijlocirea;
- c) contradictorialitatea;
- d) oralitatea.

Toate aceste principii reprezintă caractere ale ședinței de judecată și, față de această precizare, apreciem că regulile înscrise în dispoziții legale cu caracter special, cum ar fi repartizarea aleatorie a dosarelor, nu sunt principii ale fazei de judecată, ci doar dispoziții care disciplinează modul de desfășurare a procesului penal.

3.1. Publicitatea

Publicitatea consacră *dreptul oricărei persoane de a participa la ședința de judecată*. Prin reglementarea acestui principiu se asigură încrederea societății în actul de justiție, întrucât tot ceea ce se petrece în faza de judecată poate fi perceput și luat la cunoștință de terți care nu au nicio implicare în cauza respectivă, ceea ce reprezintă o puternică garanție că judecătorii vor respecta în totalitate legea. Pe de altă parte, publicitatea constituie și un drept fundamental al inculpatului, parte componentă a caracterului echitabil al procesului penal; astfel, art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului arată că „orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, *în mod public* (s.n.)”.

Publicitatea ședinței de judecată implică posibilitatea oricărei persoane, inclusiv a jurnaliștilor, de a avea acces în sala de judecată (sau, dacă judecata se desfășoară în alt loc, de a intra în acel spațiu), chiar dacă nu au interes procesual în cauza respectivă. Publicitatea trebuie asigurată la toate termenele de judecată, atât în cursul cercetării judecătorești (etapă destinată administrării de probe), cât și la dezbateri (etapă în care se pun concluzii).

Principiul pe care îl analizăm nu presupune însă, obligatoriu, ca la ședința de judecată să și asiste în mod efectiv vreo persoană, respectarea sa fiind asigurată dacă *accesul în sală este permis*; prin urmare, o ședință de judecată este considerată publică atunci când intrarea terților nu a fost restricționată, chiar dacă, în concret, în sală nu se găsește nimeni altcineva decât participanții la procedură.

În actuala reglementare, de la acest drept au fost enunțate expres două *excepții*, și anume: este interzisă participarea la judecată a *persoanelor care nu au împlinit 18 ani și a persoanelor înarmate* [art. 352 alin. (2) din Codul de procedură penală]. Totuși, potrivit aceluiași text de lege, excepția nu îi vizează pe minorii care au calitatea de părți sau martori (evident, minorul inculpat participă la judecata care îl vizează, după cum martorul minor va fi audiat de instanță în ședința de judecată) și nici persoanele înarmate care asigură paza persoanelor aflate în stare de deținere sau cele care asigură securitatea ședinței de judecată (spre exemplu, ofițerii Administrației Naționale a Penitenciarelor au îndatorirea de a-l păzi pe inculpatul arestat inclusiv în sala de judecată, scop în care vor pătrunde înarmați).

În raport de dispozițiile legale mai sus indicate, nu este restricționat accesul în sala de judecată pentru alte categorii de persoane; spre exemplu, la ședința de judecată pot asista majorii, chiar dacă sunt lipsiți de discernământ, dar și persoanele care nu înțeleg limba în care se desfășoară procedura judiciară.

Încălcarea dispozițiilor relative la publicitatea ședințelor de judecată se sancționează cu *nulitatea absolută*, care poate fi invocată din oficiu sau la cerere, în orice stare a procesului penal^[1] [art. 281 alin. (2) și (3) din Codul de procedură penală]. Este

^[1] Considerațiile teoretice privind noțiunea de „orice stare a procesului penal” au fost analizate în partea generală a prezentei cărți, în capitolul al VI-lea – „Acte procesuale și procedurale comune”, secțiunea a 4-a – „Nulitățile”, §3 – „Nulitatea absolută”.

vorba despre o nulitate în cazul căreia vătămarea se prezumă absolut, astfel că nu trebuie dovedită și nici nu poate fi răsturnată.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat că, pentru a se realiza publicitatea unei proceduri, este necesar ca publicul să fie informat despre data și locul ședinței de judecată și să aibă un acces facil la aceasta. Tocmai de aceea, spre exemplu, legea fixează îndatorirea președintelui completului de judecată de a lua măsurile necesare pentru ca lista cauzelor fixate pentru judecată să fie afișată la instanță cu 24 de ore înaintea termenului de judecată [art. 361 alin. (7) din Codul de procedură penală]. A ține o ședință de judecată în circumstanțe în care marele public nu poate participa (în cauza de față ședința desfășurându-se în localul unui penitenciar) constituie un obstacol grav pentru realizarea unei publicități reale, iar statul are obligația ca, în astfel de circumstanțe, să ia măsurile necesare pentru a asigura informarea și accesul efectiv al presei și al publicului^[1].

Publicitatea nu este încălcată dacă *instanța limitează accesul publicului* în sala în care se desfășoară ședința de judecată, în funcție de mărimea sălii de judecată. În actuala reglementare constatăm existența unor detalii în ceea ce privește limitarea publicității ședinței de judecată și asistăm la o explicație detaliată a dreptului persoanelor participante la ședință de a realiza înregistrări sau fotografii, astfel încât nu este considerată o încălcare a principiului publicității ședinței de judecată nici limitarea accesului persoanelor în sala de ședință, pentru asigurarea solemnității ședinței, iar publicitatea ședinței de judecată nu este echivalentă nici cu *dreptul oricărei persoane de a cunoaște conținutul dosarului cauzei*. Pentru ca un terț să ia cunoștință de conținutul dosarului, se aplică dispozițiile Legii nr. 544/2001^[2], luarea

^[1] C.E.D.O., cauza *Riepan c. Austriei*, Hotărârea din 14 noiembrie 2000.

^[2] Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public (M. Of. nr. 663 din 23 octombrie 2001). Potrivit Hotărârii Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 197/2019, citată mai sus (prin care a fost aprobat Ghidul de bune practici privind relația sistemului judiciar cu mass-media), la cererea reprezentanților mass-media, pot fi comunicate informații privind stabilirea primului termen de judecată, precum și a termenelor ulterioare, stadiul în care se află judecata (cercetare judecătorească, dezbateri, repunere pe rol, pronunțare etc.), măsurile dispuse de instanță la termenele de judecată (efectuarea unei expertize, audierea părților și a martorilor), soluțiile pronunțate. Reprezentanții mass-media pot consulta dosarele aflate pe rolul instanțelor, cu respectarea ordinii de solicitare și a măsurilor de asigurare a integrității documentelor și numai în măsura în care este posibilă punerea acestora la dispoziție. Cererea se aprobă de către purtătorul de cuvânt al instanței, cu consultarea președintelui completului sau, în lipsa acestuia, a președintelui instanței. Refuzul consultării dosarului va fi întotdeauna motivat. În perioada cuprinsă între data finalizării procedurii de cameră preliminară și primul termen de judecată, este permisă doar eliberarea unui extras al rechizitoriului; după primul termen de judecată, se poate elibera o copie a rechizitoriului, după asigurarea protecției datelor cu caracter personal, cu excepția situației în care completul de judecată a stabilit că judecarea cauzei se va realiza în ședință nepublică. Dosarele privind cauzele care au fost sau sunt judecate în ședință nepublică, precum și cele care presupun confidențialitate nu pot fi consultate de reprezentanții mass-media, cărora nu le pot fi eliberate nici copii ale actelor și hotărârilor pronunțate în cauzele respective. La cerere, reprezentanților mass-media le pot fi eliberate copii ale actelor dosarului sau ale hotărârilor pronunțate ori extrase din acestea, cu asigurarea protecției datelor cu caracter personal și eliminarea pasajelor referitoare la conținutul unor probe, dacă din prezentarea sau analizarea acestora rezultă informații prin a căror divulgare se încalcă dreptul la

la cunoștință presupunând formularea unei cereri prealabile în acest sens [art. 352 alin. (10) din Codul de procedură penală]. Potrivit dispozițiilor art. 352 alin. (7) din Codul de procedură penală, părțile, persoana vătămată, reprezentanții acestora, avocații și experții desemnați în cauză au dreptul de a lua cunoștință de actele și conținutul dosarului.

Totodată, în actuala reglementare este prevăzut expres *dreptul instanței de judecată de a interzice publicarea de texte, imagini, desene sau fotografii* de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, precum și a martorilor, în condițiile în care s-ar aduce atingere vieții intime a acestora, astfel încât singura situație în care instanța nu poate limita folosirea mijloacelor sus-menționate este cea cu privire la inculpat [art. 352 alin. (9) raportat la art. 352 alin. (3) sau (4) din Codul de procedură penală]^[1].

---

respectarea vieții private sau se periclitează rezultatul cercetării judecătorești. Refuzul eliberării de copii va fi întotdeauna motivat. În cazul hotărârilor prin care s-a dispus, în cursul judecății, asupra măsurilor preventive se pot elibera, la cerere, copii, din care în prealabil au fost eliminate datele cu caracter personal, pasajele referitoare la conținutul unor probe, dacă din prezentarea sau analizarea acestora rezultă informații prin a căror divulgare se încalcă dreptul la respectarea vieții private sau se periclitează rezultatul cercetării judecătorești, referirile la activitățile de cercetare care vor fi efectuate în continuare, numele martorilor și ale persoanei vătămate.

^[1] Potrivit Hotărârii Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 197/2019 (prin care a fost aprobat Ghidul de bune practici privind relația sistemului judiciar cu mass-media), citată mai sus, filmarea, fotografierea și înregistrarea audio în sălile de judecată se efectuează numai cu acordul președintelui completului de judecată. Fotoreporterii și echipele de radio și televiziune trebuie să solicite în prealabil (recomandabil cu 24 de ore înainte de ședință), prin intermediul biroului de informare și relații publice din cadrul instanței, permisiunea privind accesul în sala de ședință, cu indicarea cauzelor în care solicită efectuarea de înregistrări. În cazul în care li se permite accesul în sala de judecată, în timpul ședinței, reprezentanții mass-media pot realiza înregistrări video și audio, cu încuviințarea președintelui completului. Președintele completului de judecată apreciază în ce măsură reprezentanții mass-media pot face înregistrări ale altor momente din ședință. Nu este permisă, în nicio situație, transmiterea în direct a ședințelor de judecată. Sunt interzise înregistrarea, captarea și difuzarea înregistrărilor sau a imaginilor captate fără acordul președintelui completului de judecată, iar în cazul încălcării acestei interdicții, va fi sesizat Consiliul Național al Audiovizualului. Înregistrările video și audio, precum și fotografiile vor fi realizate dintr-o poziție fixă. Pentru desfășurarea normală a procedurilor, completul de judecată poate decide să fie admis doar un număr limitat de echipe de filmare, în ordinea solicitărilor. În situația în care nu este permis reprezentanților mass-media accesul în sala de judecată, fotoreporterilor li se oferă posibilitatea de a face fotografii, iar echipelor de televiziune li se permite filmarea de cadre înainte de începerea ședinței. Reprezentanții mass-media pot realiza înregistrări în afara sălii de judecată, cu acordul și în locurile stabilite de președintele instanței, răspunsul fiind comunicat prin intermediul biroului de informare publică și relații cu mass-media. În înregistrările audio și video, părțile, martorii și ceilalți participanți la proces pot apărea numai cu încuviințarea completului de judecată și dacă nu au exprimat obiecții în acest sens. Completul de judecată nu va aproba ca inculpatul să fie filmat, cu excepția situației în care acesta nu are obiecții. De asemenea, persoanele vătămate nu pot fi filmate fără acordul lor. Este interzisă filmarea minorilor. În conformitate cu dispozițiile art. 352 alin. (9) din Codul de procedură penală, pe durata judecății, completul de judecată poate interzice expres publicarea și difuzarea, prin mijloace scrise sau audiovizuale, de texte, desene, fotografii sau imagini de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorilor. Măsura este adusă la cunoștința publicului și reprezentanților mass-media prin

Principiul publicității ședinței de judecată nu este însă unul absolut^[1]. Astfel, *excepții de la publicitatea ședinței de judecată* întâlnim în două ipoteze:

1. *Ședința poate fi declarată nepublică de către instanță*, la cererea părților, a persoanei vătămate, a procurorului ori din oficiu, în cazul în care judecata în ședință publică ar aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității, vieții intime a persoanei sau intereselor minorilor ori ale justiției [art. 352 alin. (3) și (3²) din Codul de procedură penală^[2]]. Spre exemplu, se pot întâlni asemenea situații în ipoteza în care obiectul cauzei este reprezentat de o infracțiune de spionaj, care presupune chestiuni legate de informații secrete de stat, or, publicitatea ar conduce la divulgarea lor către publicul din sală. De asemenea, ședința poate fi declarată nepublică în cazul unei infracțiuni de violare a vieții private sau atunci când este audiată victima unui viol, pentru că prezența unor terți în sală ar genera premisele devoalării către public a unor aspecte ținând de intimitatea persoanei vătămate, ceea ce ar amplifica suferințele pe care aceasta le încearcă în urma comiterii infracțiunii (lipsa de publicitate este și în interesul justiției, pentru că persoana vătămată ar putea fi inhibată să dea declarații tocmai din cauza prezenței publicului)^[3].

Totodată, instanța, la cererea părților, a procurorului sau a persoanei vătămate, poate să declare ședința nepublică, în cazul în care audierea unui martor în public

---

intermediul biroului de informare și relații cu publicul, care va întreprinde demersurile necesare în vederea publicării pe site-ul instanței a unui comunicat în acest sens, care va cuprinde numărul dosarului, termenul pentru care s-a dispus măsura și acțiunile interzise. În cazul în care măsura este dispusă în timpul ședinței de judecată, reprezentanții mass-media prezenți în sală sunt obligați să o respecte și să nu transmită altor jurnaliști materialele interzise a fi difuzate. Echipele de filmare care au primit aprobare pot înregistra cadre largi cu publicul din sala de judecată sau din alte părți ale sediului instanței, fără a fixa cu obiectivul camerei de filmat o anumită persoană din public. Persoanele care asistă la ședința de judecată pot apărea în înregistrările video și audio numai dacă și-au exprimat anterior acordul în acest sens.

^[1] Dreptul la un proces public implică dreptul la o ședință publică numai dacă circumstanțe excepționale nu justifică desfășurarea judecății cu ușile închise (C.E.D.O., cauza *Göç c. Turciei*, Hotărârea din 11 iulie 2002).

^[2] Dispozițiile alin. (3²) al art. 352 din Codul de procedură penală au fost introduse prin art. II pct. 6 din Legea nr. 217/2023 (M. Of. nr. 634 din 11 iulie 2023) și intră în contradicție cu cele cuprinse în alin. (3) al aceluiași articol, preexistente acestei legi. Deși ipoteza reglementării din cele două alineate este aceeași („dacă judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane”), soluțiile sunt diferite, căci alin. (3) arată că, în această situație, instanța „poate (s.n.) declara ședința nepublică”, în timp ce alin. (3²) stabilește că „ședința de judecată este (s.n.) declarată nepublică”. În opinia noastră, ipoteza este una de declarare *facultativă*, și *nu obligatorie*, a ședinței nepublice, întrucât instanța trebuie să aprecieze, de la caz la caz, dacă ședința publică ar afecta sau nu interese de stat, morala, demnitatea, viața intimă.

^[3] În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a statuat că lipsa de publicitate pe parcursul întregii judecăți cu privire la un viol se justifică pentru a proteja victima, chiar și dacă aceasta acordase anterior interviuri în media despre caz, întrucât în declarațiile făcute pentru media victima a controlat informațiile pe care le-a comunicat, pe când în fața instanței acest fapt nu a fost posibil, dată fiind necesitatea de a se respecta drepturile reclamantului (C.E.D.O., cauza *Mraović c. Croației*, Hotărârea din 14 mai 2020).

ar pune în pericol confidențialitatea unor informații [art. 352 alin. (4) teza a II-a din Codul de procedură penală].

O chestiune cu aspect de noutate este reprezentată de posibilitatea instanței de a declara ședința nepublică la cererea martorilor, pentru ședința de judecată în care este ascultat respectivul martor, dacă prin informațiile relevate s-ar putea aduce atingere siguranței ori demnității sau vieții intime a acestuia ori a membrilor familiei sale [art. 352 alin. (4) teza I din Codul de procedură penală]. Reține atenția că, în această ultimă ipoteză, numai martorul poate formula cererea privind ședința nepublică; instanța, procurorul, părțile și persoana vătămată nu au un asemenea drept.

De asemenea, instanța poate declara ședința nepublică pe durata ascultării martorului amenințat, în scopul protecției acestuia [art. 127 lit. c) din Codul de procedură penală].

În toate situațiile de mai sus, declararea nepublică a ședinței de judecată este *facultativă*, și nu obligatorie. Întrucât este vorba despre ipoteze de excepție de la regula publicității, instanța are obligația de a motiva de ce a declarat ședința nepublică.

2. Situațiile reglementate expres de lege în care judecata se desfășoară obligatoriu în ședință nepublică:

a) *ședințele de judecată desfășurate în camera de consiliu*, de această dată legiuitorul precizând că ședința din camera de consiliu este nepublică [art. 352 alin. (1) teza a II-a din Codul de procedură penală]. Legea reglementează mai multe ipoteze în care soluționarea unor probleme procesuale se face în camera de consiliu; spre exemplu, luarea măsurilor preventive de către judecătorul de drepturi și libertăți, procedura în camera preliminară, rezolvarea declarațiilor de abținere și a cererilor de recuzare sau soluționarea contestației împotriva măsurilor asigurătorii dispuse de procuror. Soluționarea propunerii de luare sau de prelungire a arestării preventive în ședință publică, iar nu în camera de consiliu, așa cum prevede art. 203 alin. (5) din Codul de procedură penală, nu atrage nulitatea absolută a hotărârii conform dispozițiilor art. 281 din Codul de procedură penală, întrucât aceste dispoziții sancționează cu nulitatea absolută numai nerespectarea dispozițiilor referitoare la publicitatea ședinței de judecată;

b) *ședințele în cauzele cu inculpați minori*. Potrivit art. 509 alin. (2) din Codul de procedură penală, ședința în care are loc judecarea infractorului minor nu este publică, această derogare fiind instituită de legiuitor tocmai pentru a sublinia regimul deosebit de strict de reglementare a instituției minorității din punct de vedere procesual penal. În cazul în care în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii sunt minori și alții majori, și nu se poate dispune disjungerea, se va aplica procedura obișnuită, deci ședința trebuie să fie publică [art. 510 alin. (1) din Codul de procedură penală]. În aceste condiții, dacă judecata se va desfășura în ședință nepublică, va interveni nulitatea absolută a hotărârii, fiind încălcate dispozițiile relative la publicitatea ședinței de judecată;

c) *ședințele în cauzele privind infracțiunile prevăzute de art. 197, art. 199, art. 209-216¹, art. 218, art. 218¹, art. 219, art. 219¹, art. 221, art. 222, art. 223 și art. 374 din Codul penal^[1], dacă persoana vătămată este minoră* [art. 352 alin. (3¹) din Codul de procedură penală]. Menționăm că, în aceste ipoteze, lipsa de publicitate a ședinței de judecată este condiționată nu doar de obiectul dosarului, care trebuie să vizeze una dintre infracțiunile anterior menționate, ci și de vârsta victimei, care trebuie să fie minoră și în cursul judecării, nu doar la data faptei. Dacă această din urmă condiție nu este îndeplinită, persoana vătămată majoră poate totuși solicita instanței să declare ședința nepublică (facultativ), pe considerente legate de protecția demnității sau vieții sale intime, în temeiul art. 352 alin. (3) și (3²) din Codul de procedură penală;

d) *ședințele în cauzele care au ca obiect infracțiunile de trafic de minori și de pornografie infantilă* (art. 24 din Legea nr. 678/2001^[2]).

Procedura declarării și judecării în ședință nepublică presupune următoarele *reguli*:

– ședința este declarată nepublică, potrivit precizărilor sus-menționate, la cererea procurorului, a părților, a persoanei vătămate, a martorului ori din oficiu;

– ședința se poate desfășura în mod nepublic pentru tot cursul sau pentru o anumită parte a judecării cauzei;

– declararea ședinței nepublice se face în ședință publică, după ascultarea părților prezente, a persoanei vătămate și a procurorului, dispoziția instanței fiind executorie [art. 352 alin. (5) din Codul de procedură penală];

– chiar dacă ședința este nepublică, se permite accesul în sală al procurorului, părților, persoanei vătămate, reprezentanților acestora, avocaților și altor persoane a căror prezență este autorizată de instanță, spre exemplu, a expertului [art. 352 alin. (6) din Codul de procedură penală];

---

^[1] Este vorba despre infracțiunile de rele tratamente aplicate minorului, violență în familie, sclavie, trafic de persoane, trafic de minori, supunere la muncă forțată sau obligatorie, proxenetism, exploatarea cerșetoriei, folosirea unui minor în scop de cerșetorie, folosirea serviciilor unei persoane exploatare, folosirea prostituției infantile, viol, viol săvârșit asupra unui minor, agresiune sexuală, agresiune sexuală săvârșită asupra unui minor, coruperea sexuală a minorilor, racolarea minorilor în scopuri sexuale, hărțuire sexuală și pornografie infantilă.

^[2] Conform art. 24 alin. (1) teza I din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane (M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001), ședințele de judecată în cauzele privind infracțiunea de trafic de minori, prevăzută de art. 211 din Codul penal, și de pornografie infantilă, prevăzută de art. 374 din Codul penal, sunt nepublice. În ceea ce privește infracțiunea de trafic de persoane majore, prevăzută de art. 210 din Codul penal, potrivit art. 25 din lege, la cererea persoanei vătămate, instanța poate declara ședința nepublică, în condițiile art. 352 alin. (3) din Codul de procedură penală. Ori de câte ori, în aceeași cauză, inculpatul este trimis în judecată pentru mai multe infracțiuni, dintre care unele se judecă în ședință publică potrivit regulii publicității ședinței de judecată, iar altele în ședință nepublică, în conformitate cu art. 24 alin. (1) din Legea nr. 678/2001, cauza se va judeca în ședință publică, sub sancțiunea nulității absolute, întrucât excepțiile de la regula publicității ședinței de judecată sunt de strictă interpretare și aplicare, neputând fi extinse la alte infracțiuni decât cele la care se face referire în art. 24 alin. (1) din Legea nr. 678/2001 (I.C.C.J., Secția penală, decizia nr. 99/2009, decizia nr. 399/2014, ambele pe www.scj.ro).

– președintele completului are îndatorirea de a aduce la cunoștința persoanelor ce participă la judecata desfășurată în ședință nepublică obligația de a păstra confidențialitatea informațiilor obținute pe parcursul procesului [art. 352 alin. (8) din Codul de procedură penală].

Sanctiunea nerespectării dispozițiilor privitoare la nepublicitatea ședinței de judecată este *nulitatea relativă*, iar nu cea absolută, întrucât nepublicitatea nu este prevăzută ca atare la art. 281 din Codul de procedură penală (textul se referă numai la încălcarea dispozițiilor privind publicitatea, nu și a celor privind nepublicitatea). Prin urmare, dacă partea critică hotărârea instanței pe motiv că ședința s-a desfășurat cu public, deși, potrivit legii, trebuia să fie nepublică, ea trebuie să dovedească vătămarea procesuală pe care a suferit-o din cauza derulării procedurii în ședință publică.

3.2. Nemijlocirea

Nemijlocirea a fost definită drept obligația instanței de judecată de a îndeplini în mod direct toate actele procesuale și procedurale care dau conținut ședinței de judecată^[1]. Acest principiu exprimă regula că tot ceea ce se petrece în faza de judecată (administrarea probelor, dezbaterile, ultimul cuvânt al inculpatului) trebuie perceput în mod direct de instanță, întrucât judecătorul trebuie să își întemeieze hotărârea pe ceea ce a văzut și a auzit personal, iar nu mijlocit.

În faza de judecată se administrează probe cu privire la latura penală a cauzei, la cererea procurorului, a inculpatului sau a persoanei vătămate. În această situație se administrează probe *numai în subsidiar, din oficiu*, de către instanță. Aceasta nu înseamnă o încălcare a principiului nemijlocirii, pentru că acele probe care sunt solicitate de către participanții la judecată și admise de către instanța de judecată se administrează cu respectarea principiului nemijlocirii. Spre exemplu, dacă în cursul urmăririi penale au fost audiați cinci martori, iar procurorul, în cursul judecății, solicită audierea acestora, instanța nu se poate limita doar la a-i întreba și a constata că ei își mențin declarațiile date în cursul urmăririi penale, ci proba trebuie să fie administrată, cu respectarea principiului nemijlocirii. Prin urmare, martorilor li se va solicita să declare în fața judecătorului tot ceea ce știu cu privire la aspectele asupra cărora sunt întrebați, chiar dacă aceștia repetă relatarea făcută în fața procurorului în cursul urmăririi penale^[2].

Toate actele procesuale și procedurale trebuie să se efectueze *în fața completului de judecată*, în mod direct. Judecătorii care fac parte din completul de judecată trebuie să ia contact direct cu probele administrate.

[1] I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea specială, op. cit.*, p. 183.

[2] Într-o cauză s-a reținut încălcarea principiului nemijlocirii în condițiile în care ascultarea inculpaților și a martorilor s-a rezumat la consemnări de ordin general, precum „mențin declarația de la urmărirea penală” sau „nu mai am nimic de adăugat”, ceea ce denotă că nu s-a efectuat o activitate efectivă de judecată (C.A. Craiova, Secția penală, decizia nr. 954/2005, nepublicată).

Nemijlocirea este asigurată prin *unicitatea și continuitatea completului de judecată* pe tot parcursul judecării cauzei. Această regulă presupune că, odată desemnat în dosar, completul de judecată trebuie să rămână același în tot cursul judecării cauzei. Este evident însă că nu întotdeauna acest lucru este posibil, întrucât pot interveni cauze obiective care să determine ieșirea unui judecător din complet (spre exemplu, decesul, pensionarea, promovarea la o instanță superioară). Legea prevede că, până la începerea dezbaterilor, este posibilă schimbarea completului de judecată fără vreo consecință asupra continuării judecării. După începerea dezbaterilor, orice schimbare intervenită în compunerea completului presupune reluarea de la început a acestora, conform dispozițiilor art. 354 alin. (3) și art. 392 alin. (1) din Codul de procedură penală, în care se arată că la deliberare iau parte numai membrii completului de judecată în fața căruia a avut loc dezbaterile, întrucât judecătorii care participă la deliberare trebuie ca, în mod nemijlocit, să fi asistat la dezbateri pentru a ține seama, în soluția pe care o dau, atât de ceea ce s-a consemnat pe parcursul ședinței de judecată, cât și de ceea ce s-a discutat în etapa dezbaterilor judecătorești^[1]. Reluarea de la început a dezbaterilor se produce și atunci când schimbările în compunerea completului intervin în cursul deliberării, inclusiv în situația completului de divergență, întrucât judecătorul care a intrat în compunerea completului în cursul deliberării poate adopta o soluție în cauză numai dacă a asistat la dezbateri în mod direct și în integralitate.

Regula nemijlocirii judecării cauzelor penale este consacrată și în art. 13 din Legea nr. 304/2022 privind organizarea judiciară, potrivit cu care activitatea de judecată se desfășoară cu respectarea principiului continuității, cu excepția situațiilor în care judecătorul nu poate participa la judecată din motive obiective.

Prin urmare, dacă în compunerea completului de judecată au intervenit modificări:

– judecata va continua – dacă modificarea s-a produs în orice moment procesual *anterior* dezbaterilor;

– dezbaterile vor fi reluate de la început – dacă modificarea s-a produs în orice moment procesual *ulterior* începerii dezbaterilor.

Deși legea procesuală penală nu cuprinde obligația ca, în situația apariției de modificări în compunerea completului, să se reia cercetarea judecătorească (ci numai dezbaterile) și să se readministreze probele, trebuie totuși menționat că în practica drepturilor omului situația a fost analizată dintr-o perspectivă mai complexă, aceea a echitabilității procedurii în ansamblul său. Astfel, într-o cauză s-a arătat că, potrivit principiului nemijlocirii, hotărârea într-un proces penal trebuie luată de judecătorii care au fost prezenți la procedură și la procesul de strângere a probelor^[2]. Un aspect important al unui proces penal echitabil este posibilitatea pe care o are inculpatul de a fi confruntat cu martorii în prezența judecătorului care, în cele din urmă, se pronunță asupra cauzei. Principiul nemijlocirii este o garanție importantă în procesul penal, întrucât observațiile făcute de instanță cu privire la comportamentul și credibilitatea

[1] I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea specială, op. cit.*, p. 184.

[2] C.E.D.O., cauza *Mellors c. Regatului Unit*, Hotărârea din 17 iulie 2003.

unui martor pot avea consecințe importante pentru inculpat. Prin urmare, o modificare adusă compunerii completului ulterior audierii unui martor important ar trebui să determine în mod normal o nouă audiere a martorului respectiv^[1]. Într-o altă cauză, Curtea a observat că judecătorul unic îi audiase pe ceilalți coinalpați, alături de reclamant, și pe martori. După numirea celui de-al doilea judecător, coinalpații și martorii audiați anterior nu au fost audiați din nou. Deși Curtea acceptă că cel de-al doilea judecător a avut la dispoziție stenogramele ședințelor de judecată în care au fost audiați martorii și coinalpații, remarcă totuși că reclamantul a fost condamnat exclusiv pe baza unor mărturii care nu au fost ascultate direct de către cel de-al doilea judecător, disponibilitatea stenogramelor respective nefiind de natură a compensa neîndeplinirea cerinței nemijlocirii în cadrul procesului^[2]. Într-o altă situație, plângerea reclamantului s-a referit, în esență, la schimbarea în timpul procesului a compunerii completului de judecată de la instanța de fond, care l-a condamnat fără a-i fi ascultat pe el și pe martorii din cauză. Curtea a constatat că niciunul dintre judecătorii din completul inițial, care i-au ascultat pe reclamant și pe martori la prima instanță, nu a continuat examinarea cauzei. Judecătorul care l-a condamnat pe reclamant a fost cel în fața căruia s-au derulat dezbaterile pe fondul cauzei, a ascultat pledoariile reclamantului în timpul acestora și a examinat concluziile scrise depuse de reclamant, însă nu a ascultat nici declarația acestuia, nici pe martori în mod direct. De asemenea, nici instanțele superioare, care au menținut condamnarea reclamantului, nu i-au ascultat în mod direct. Deși condamnarea reclamantului nu se întemeia numai pe declarațiile martorilor sau pe propria sa declarație, Curtea a reținut că instanțele naționale și-au fundamentat hotărârea de condamnare, într-o anumită măsură, și pe aceste probe. Mai mult, judecătorul de la instanța de fond care l-a condamnat pe reclamant avea sarcina de a evalua elementele pretensei infracțiuni, inclusiv latura subiectivă (intenția). În aceste circumstanțe, audierea directă a reclamantului devine și mai relevantă. Prin urmare, Curtea a constatat că schimbarea completului de judecată la instanța de fond și faptul că instanțele de control judiciar nu i-au ascultat pe reclamant și pe martori echivalează cu privarea reclamantului de dreptul la un proces echitabil^[3].

Față de cele mai sus arătate, apreciem că – deși legislația națională nu impune obligația ca, în caz de schimbări în compunerea completului, să fie reluată cercetarea judecătorească –, în vederea asigurării caracterului echitabil al procesului penal, noul judecător trebuie totuși să procedeze la readministrarea nemijlocită a acelor mijloace de probă a căror apreciere poate presupune chestiuni de percepție personală. De pildă, se impune reaudierea inculpatului și a martorilor, pentru că astfel judecătorul își poate da seama de atitudinea celui audiat, de sinceritatea sa, de eventuala teamă a martorului față de inculpat etc., ceea ce nu se poate observa doar din lecturarea declarațiilor scrise date anterior. De asemenea, este necesară reascultarea nemijlocită

---

[1] C.E.D.O., cauza *P.K. c. Finlandei*, Decizia din 9 iulie 2002.

[2] C.E.D.O., cauza *Beraru c. României*, Hotărârea din 18 martie 2014.

[3] C.E.D.O., cauza *Cutean c. României*, Hotărârea din 2 decembrie 2014.

a convorbirilor telefonice și ambientale interceptate, pentru a se putea observa tonul, tonalitatea etc., ceea ce nu este posibil doar prin simpla citire a proceselor-verbale de transcriere. Nu se va proceda însă la readministrarea înscrisurilor sau a rapoartelor de expertiză, pentru că aprecierea acestora se realizează oricum în urma citirii și studierii lor (se poate însă recurge la o reaudiere a expertului de către noul judecător, spre exemplu, pentru a i se percepe atitudinea).

Obligația reluării cercetării judecătorești este evidentă în cazul modificării componenței completurilor uninominale. În ceea ce privește completurile colegiale, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a existat o cauză în care s-a observat că reclamantul a contestat în mod constant credibilitatea martorului A.B., a cărui declarație fusese decisivă pentru condamnare, deoarece A.B. a fost singurul martor care a arătat că l-a văzut pe reclamant atacând victima. Martorul fusese audiat în mod nemijlocit de completul de judecată, format din 5 judecători. Unul dintre judecători a fost înlocuit ulterior, noul membru al completului luând parte la deliberare și la adoptarea soluției de condamnare. Curtea a constatat că, deși acest judecător nu a perceput în mod direct declarația lui A.B., ceilalți patru au fost prezenți atunci când martorul a fost ascultat. În aceste condiții, faptul că noul judecător a citit doar declarația dată de A.B. a fost considerat suficient, caracterul echitabil al procesului penal nefiind încălcat^[1]. Raționamentul Curții a fost acela că, fiind vorba despre un complet de 5 judecători, și dacă noul judecător a ignorat regula nemijlocirii, opinia sa nu a putut influența soluția, căci ceilalți 4 membri de complet formau oricum majoritatea. Pornind de la această cauză, am formulat anterior aprecierea că, în cazul completurilor colegiale, obligația de a relua cercetarea judecătorească subzistă dacă, în mod rezonabil, se poate presupune că, în urma modificării componenței completului, hotărârea ar putea fi adoptată cu participarea decisivă a judecătorilor care au intrat în complet după administrarea probei (spre exemplu, asemenea situații se pot întâlni în cazul înlocuirii unui membru al completului de 3 judecători de la Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție; în schimb, am considerat că o atare ipoteză este mai puțin probabilă în cazul completurilor de 5 judecători de la instanța supremă)^[2]. În prezent, ne reconsiderăm această opinie. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului pe care am avut-o în vedere este fără îndoială corectă din perspectiva dreptului la un proces echitabil, însă la fel de adevărat este că ea a fost pronunțată *post factum*, adică după ce deja se cunoștea că soluția instanței naționale fusese adoptată în unanimitate de membrii completului. Privind însă aceeași problemă în dinamica desfășurării procesului, adică anterior soluționării cauzei, afirmăm că înlocuirea chiar și a unui singur membru al completului de 5 judecători trebuie să atragă reluarea cercetării judecătorești, întrucât la acest moment nu se poate ști soluția pe care o au în vedere ceilalți 4 membri, căci aceștia nu se pot antepronunța fără a deveni incompatibili. Prin urmare, la momentul intervenției în complet a unui nou judecător, nici acesta și nici ceilalți nu își pot exprima opinia

[1] C.E.D.O., cauza *Škaro c. Croației*, Hotărârea din 6 decembrie 2016.

[2] B. MICU, R. SLĂVOIU, A. ZARAFIU, *Procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 572.

asupra soluției ce va fi dată în cauză [art. 64 alin. (1) lit. f) din Codul de procedură penală], așadar, nu poate fi exclusă aprioric varianta ca tocmai noul judecător să fie cel care, prin opinia sa, va determina formarea unei majorități (de 3 la 2) și, deci, va influența în mod determinant hotărârea.

În ceea ce privește încălcarea principiului nemijlocirii, suntem de acord cu opinia exprimată în literatura de specialitate^[1] potrivit căreia *sanctiunea* care intervine în cazul nerespectării dispozițiilor art. 354 alin. (2) din Codul de procedură penală (potrivit cărora completul de judecată trebuie să rămână același în tot cursul judecării cauzei, iar când acest lucru nu este posibil, completul se poate schimba până la începerea dezbaterilor, orice modificare ulterioară acestui moment atrăgând reluarea dezbaterilor de la început) nu este nulitatea absolută, întrucât aceste dispoziții nu pot fi asimilate celor referitoare la compunerea instanței. Explicația autorului acestei opinii, cu care suntem întru totul de acord, este aceea că soluția reiese din interpretarea dispozițiilor art. 426 lit. c) și d) din Codul de procedură penală, care reglementează distinct trei cazuri de contestație în anulare: când hotărârea a fost pronunțată de alt complet decât cel care a luat parte la dezbaterile pe fond a procesului, respectiv când instanța nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate. Dintre acestea trei, unul se sancționează cu nulitatea absolută (greșita compunere a instanței), potrivit art. 281 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură penală, iar celelalte două cu nulitatea relativă. Cu toate acestea, în cele două cazuri vorbim totuși despre o nulitate relativă specială, întrucât vătămarea nu trebuie dovedită, fiind evidentă și apreciată ca atare *a priori* prin lege^[2].

De la regula nemijlocirii există și unele *excepții*. Astfel, potrivit art. 349 alin. (2) din Codul de procedură penală, instanța poate soluționa cauza numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale, dacă inculpatul solicită aceasta și recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa și dacă instanța apreciază că probele sunt suficiente pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei, cu excepția cazului în care acțiunea penală vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiunea pe viață. Dispoziția este detaliată prin art. 374 alin. (4), art. 375 și art. 377 din Codul de procedură penală, fiind vorba despre procedura în cazul recunoașterii învinuirii. Pe de altă parte, legea prevede că probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de părți sau de persoana vătămată nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești, dar vor fi puse în dezbaterile contradictorie a părților, a persoanei vătămate și a procurorului și vor fi avute în vedere de instanță la deliberare [art. 374 alin. (7) din Codul de procedură penală]. Aceste excepții își găsesc fundamentul în împrejurarea că nici măcar cei în defavoarea cărora probele acționează nu găsesc de cuviință să le critice, fiind practic de acord cu informațiile pe care probele le relevă. Reține însă atenția că, chiar și în aceste condiții, instanța nu este obligată să dea eficiență solicitării părților, putând să

^[1] A. ZARAFIU, *Procedură penală, op. cit.*, p. 314.

^[2] *Idem*, p. 315.

procedeze la administrarea nemijlocită a probei atunci când consideră că aceasta este în interesul justei soluționări a cauzei.

3.3. Oralitatea

Prin natura sa specifică, rezultată din coroborarea dispozițiilor legale, oralitatea reprezintă o garanție a judecății, deoarece dă posibilitatea tuturor participanților^[1] în cauza penală să formuleze cereri oral, să invoce excepții prin care, pe de o parte, își valorifică drepturile procesuale, dar, pe de altă parte, își justifică și poziția lor procesuală.

Oralitatea nu este numai modalitatea prin care se realizează activitatea de judecată și nici mijlocul – viul grai – prin care participanții la judecată comunică între ei, ci reprezintă un întreg concept, un veritabil principiu al procesului penal, întrucât incidența sa nu survine doar în etapa judecății, ci viul grai este mijloc de comunicare și în faza de urmărire penală, dar și în cea de punere în executare a hotărârilor penale, ca etape ale procesului penal.

Oralitatea nu trebuie înțeleasă în mod restrictiv, doar ca modalitate de desfășurare a activității de judecată, ci trebuie raportată la consecințele juridice pe care le presupune, aceasta permițând instanței să dea valențe juridice și aspectelor care nu au fost consemnate în scris, dar care au fost constatate direct de către aceasta (chiar dacă nu se face mențiune în caietul grefierului și nici măcar nu sunt înregistrate prin mijloacele tehnice folosite), cum ar fi atitudinea inculpatului manifestată în timpul ședinței prin gesturi neconforme, exprimări ireverențioase, care poate fi cuantificată juridic și exprimată în individualizarea pedepsei, alegerea modalității de executare etc.^[2]

Astfel, întreaga activitate procesuală desfășurată în faza de judecată *se realizează prin viu grai*. În scop probator și ca o garanție a echității procesuale, activitățile de judecată desfășurate oral *se consemnează în scris* [notele luate de grefier cu privire la desfășurarea procesului, potrivit art. 369 alin. (2) din Codul de procedură penală], iar desfășurarea ședinței de judecată *se înregistrează cu mijloace tehnice audio* [art. 369 alin. (1) din Codul de procedură penală].

Declarațiile părților sunt orale, dar ele se consemnează în scris; susținerile martorilor, experților sunt orale, dar, de asemenea, ele sunt consemnate în scris. Dintre reglementările în acest sens, amintim: strigarea cauzei (art. 358 din Codul de procedură penală), ascultarea părților și a martorilor (art. 378-381 din Codul de procedură penală), ultimul cuvânt al inculpatului (art. 389 din Codul de procedură penală), pronunțarea hotărârii (art. 405 din Codul de procedură penală) etc.

Prin urmare, principiul oralității în faza de judecată presupune *nu modul în care comunică participanții la procedura judiciară, ci împrejurarea că, în această fază*

^[1] Prin „participanți în cauza penală” este avut în vedere sensul larg al acestei noțiuni, respectiv procuror, avocat, părți, subiecții procesuali principali, precum și alți subiecți procesuali.

^[2] A. ZARAFIU, *Procedură penală, op. cit.*, p. 315.

procesuală, produc efecte inclusiv susținerile verbale și atitudinile părților, chiar dacă ele nu rămân consemnate în niciun înscris procedural.

3.4. Contradictorialitatea

Principiul contradictorialității semnifică regula că toate mijloacele de probă, cererile și excepțiile formulate de procuror, părți, persoana vătămată sau ridicare din oficiu de instanța de judecată sunt puse în discuția participanților la procedură, aceștia având posibilitatea de a-și exprima punctele de vedere asupra lor. Contradictorialitatea implică îndatorirea ca toate argumentele de fapt și de drept să fie aduse la cunoștința părții cu interese contrare, aceasta putând astfel să le analizeze și să le combată în fața judecătorului. Această trăsătură a judecății reprezintă una dintre garanțiile implicite ale desfășurării unui proces echitabil, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului statuându-se că dreptul la o procedură contradictorie implică, în esență, posibilitatea pentru părțile unui proces penal de a lua cunoștință și de a discuta toate piesele (în sens larg) și observațiile prezentate instanței^[1].

Potrivit dispozițiilor art. 351 alin. (2) din Codul de procedură penală, instanța este obligată să pună în discuție cererile procurorului, ale părților sau ale celorlalți subiecți procesuali și excepțiile ridicate de aceștia sau din oficiu.

Probele administrate în faza de judecată sunt supuse discuției participanților la ședință (părți, persoană vătămată, procuror, instanță), evidențiindu-se pozițiile procesuale diferite ale celor angajați în proces. De asemenea, în dezbateri contradictorii se pun și celelalte probleme ivite pe parcursul judecății; de pildă, schimbarea încadrării juridice (indiferent dacă încadrarea preconizată este mai aspră sau mai ușoară pentru inculpat^[2]), declararea ședinței nepublice, renunțarea la probe, legea penală mai favorabilă etc.

Respectarea principiului pe care îl analizăm nu presupune neapărat ca participanții la judecată să emită opinii divergente asupra aspectului care s-a pus în discuție. Contradictorialitatea este asigurată dacă instanța a dat acestora posibilitatea de a-și expune punctele de vedere asupra problemei. Prin urmare, chiar dacă toți participanții au fost de acord cu o anumită chestiune (spre exemplu, cu declararea ca

^[1] *Ibidem.*

^[2] Încadrarea juridică a faptei constituie stabilirea temeiului juridic al răspunderii penale și, totodată, a felului și a limitelor pedepsei aplicabile. Având în vedere consecințele pe care le poate avea schimbarea încadrării juridice, legea de procedură penală prevede că, în fața primei instanțe, această schimbare nu poate avea loc decât în anumite condiții, a căror îndeplinire constituie o garanție atât a dreptului la apărare al părților și, în primul rând, al inculpatului, cât și a soluționării corecte a cauzei. Aceste condiții se referă la obligația instanței de a pune în discuția părților noua încadrare, procurorul și părțile urmând să își expună concluziile cu privire la necesitatea și la temeiurile schimbării încadrării juridice. Nu are relevanță dacă schimbarea încadrării juridice privește o infracțiune mai ușoară sau mai gravă, deoarece în ambele cazuri inculpații au fost privați de posibilitatea de a formula o apărare în raport cu fapta în noua ei încadrare juridică (I.C.C.J., Secția penală, decizia nr. 1050/2004, www.scj.ro).

nepublică a ședinței la un anumit termen), contradictorialitatea a fost asigurată. De asemenea, se respectă contradictorialitatea dacă o anumită problemă a fost pusă în discuție la un termen la care părțile au lipsit, deși au fost legal citate, singurul prezent fiind procurorul (de pildă, schimbarea de încadrare juridică, în condițiile în care inculpatul a cerut judecarea în lipsă, iar celelalte părți, deși citate pentru respectivul termen, nu s-au prezentat).

Contradictorialitatea se manifestă în *etapa cercetării judecătorești* (spre exemplu, la audierea unui martor pot pune întrebări procurorul, toate părțile, persoana vătămată, iar nu numai cel care l-a propus), precum și în *etapa dezbaterilor* (principiul contradictorialității se aplică pe deplin, întrucât în această etapă, prin punerea în discuție a probelor, părțile cu interese contrare se combat reciproc, realizându-se distincția între cele două funcții procesuale opuse – acuzarea și apărarea).

Astfel, contradictorialitatea reprezintă nu numai condiția, ci și premisa unei alte garanții implicite a dreptului la un proces echitabil – *egalitatea de arme* –, care, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, presupune tratamentul egal al subiecților care exercită cele două funcții antagonice, fără ca una dintre ele să fie avantajată în raport cu cealaltă^[1].

Nerespectarea principiului contradictorialității reprezintă o *încălcare a dreptului la apărare*.

Ca urmare a acestui principiu, toate aspectele deduse judecății pot fi discutate în contradictoriu, fiecare parte expunându-și opinia de pe poziția procesuală pe care o ocupă în cadrul procesului penal, în conformitate cu interesele ei. Martorilor, spre exemplu, le pot pune întrebări toate părțile, și nu numai acelea care i-au propus, iar probele invocate în acuzare pot fi combătute cu probe în apărare, ce pot fi administrate de părți personal sau prin reprezentanții lor^[2].

Subsecțiunea a 2-a. Reglementări generale privind judecata

Dispozițiile cuprinse în art. 349-370 din Codul de procedură penală, referitoare la îndatoririle instanței de judecată sau ale președintelui de complet, la activitatea acestor subiecți, nu au natura unor principii, ci reprezintă *regulile generale* după care se desfășoară orice judecată, ele fiind aplicabile indiferent de tipul judecății (în primă instanță, în apel sau în căile extraordinare de atac) sau de gradul instanței (judecătorie, tribunal, curte de apel sau Înalta Curte de Casație și Justiție). În cazul în care dispozițiile speciale care reglementează un anumit tip de judecată sunt insuficiente, ele se completează cu aceste reguli generale.

^[1] A. ZARAFIU, *Procedură penală, op. cit.*, p. 316. Într-o cauză s-a reținut încălcarea prevederilor art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului, întrucât reclamantul a fost împiedicat să răspundă la observațiile făcute de avocatul-general în fața Curții de Casație și nu i s-a înmănat o copie a observațiilor acestuia (C.E.D.O., cauza *Borgers c. Belgiei*, Hotărârea din 30 octombrie 1991).

^[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, 1996, p. 326.